

Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Datum
2020-11-30

Vår referens
Anna Libietis

Dnr
U2020/02667/S

Yttrande över betänkandet En mer likvärdig skola – minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning, SOU 2020:28.

Företagarna har valt att yttra sig över rubricerat betänkande och anför följande.

Sammanfattning

Företagarna avstyrker sammanfattningsvis flera av utredningens centrala förslag. Särskilt ser Företagarna med oro på att utredningens förslag om förändrad beräkning av grundbeloppet skulle leda till sämre likvärdighet mellan fristående och kommunala huvudmän. Företagarna befarar att mindre fristående aktörer skulle tvingas avveckla sina verksamheter samtidigt som expansionstakten skulle avstanna.

Fristående skolor utgör en väsentlig och viktig del av svensk skola och möjligheten att välja skola är ett sätt att minska boendesegregationens negativa konsekvenser. En väl fungerande samhällsservice, skolan inkluderad, gynnar därtill företagandet över hela landet. Likaså är utbildning av hög kvalitet avgörande för att möta företagets kompetensbehov. Svensk skola står emellertid inför stora utmaningar med ökade elevkullar kommande år och Företagarna befarar att flera av utredningens förslag skulle ge skolan sämre förutsättningar. Det är anmärkningsvärt att utredningen inte presenterar en analys av vilka effekter de lagda förslagen skulle ha på de fristående aktörernas möjlighet att fortsätta driva och expandera sina verksamheter och därmed på skolsektorn som helhet.

Likvärdighet förutsätter enligt Företagarna en utbildning av hög kvalitet för alla. Av den anledningen är det beklagligt att utredningen inte lämnar förslag på hur väl fungerande skolor kan ges möjlighet att expandera och utgöra modeller för förbättring för skolor med sämre resultat, utan istället lägger fram förslag som riskerar att slå undan benen på väl fungerande skolor. Likaså ser Företagarna med oro på att flera av förslagen leder till ökad byråkratisering, med sämre förutsättningar att driva högkvalitativ utbildning som följd.

Företagarna menar att utredningen presenterar några förslag som ger förutsättningar för skolan att bidra till att minska boendesegregationens genomslag och som kan verka kvalitetsdrivande för huvudmännen. Dit hör förslaget om att tillgängliggöra adekvat information om varje skola samt att alla ska göra ett aktivt skolval. Dessa förslag bör rimligen kopplas till reformer som ger ökade möjligheter för attraktiva skolor att expandera och därmed ger fler elever möjlighet att gå i en vald skola.

Om Företagarna

Företagarna är Sveriges största företagarorganisation. Vi företräder 60 000 företagare och finns representerade i alla landets kommuner genom 250 lokalföreningar. Vi erbjuder nätverk, kunskap och praktisk hjälp samt driver utvecklingen för ett bättre företagsklimat.

Av Sveriges över en miljon företag har endast omkring 7 000 företag mer än 50 anställda. Små och medelstora företag har svarat för 4 av 5 nya jobb i Sverige sedan 1990. Totalt arbetar två miljoner svenskar i dessa företag.

Enligt Företagarnas årligen återkommande undersökning, Småföretagsbarometern, utgör bristen på lämplig arbetskraft företagets största tillväxthinder, vilket i sin tur påverkar konjunkturen negativt. Trenden har varit ihållande sedan 2015 och består Corona-krisen till trots.¹ En annan väsentlig utmaning för företagen är regelbörda, där mycket tid går åt till administration av regler från myndigheter. Enligt Tillväxtverkets beräkningar har företagets kostnader för att efterleva lagar och regler ökat med i snitt 1 miljard kronor per år sedan 2013 och inget tyder på att reglerna blir färre.²

Företagarnas ståndpunkter

Nedan följer Företagarnas synpunkter på några av utredningens förslag.

3.12.1 Staten bör ta ett större ansvar för skolans likvärdighet bl.a. genom att Skolverket etableras regionalt

Företagarna avstyrker förslaget. Företagarna ser att förslaget riskerar leda till ökad byråkratisering och minskad möjlighet för huvudmännen att anpassa sin verksamhet flexibelt till de behov som råder lokalt, på bekostnad av kvalitet och resultat. De nationella skolmyndigheterna fyller dock en viktig roll vad gäller att kontrollera skolors arbete och resultat liksom vad gäller att sprida goda exempel från väl fungerande skolor, så att kvalitén på skolor generellt höjs.

4.6.1 Aktivt verka för en allsidig social sammansättning

Företagarna avstyrker förslaget. Utredningen beskriver en rad skäl till att det är svårt att definiera vad som avses med allsidig social sammansättning och vid vilka omständigheter målet ska anses uppnått. Någon metod för att åstadkomma allsidig social sammansättning föreslås inte heller. Företagarna bedömer att förslaget blir svårt för huvudmännen att realisera. I praktiken innebär förslaget att elever med vissa attribut kan kvoterats in i ett specifikt sammanhang men inte i ett annat. Det blir oförutsägbart för elever och föräldrar, leder till rättsosäkerhet samt brist på likvärdighet och transparens. Därtill riskerar förslaget att leda till stigmatisering av enskilda elever. Istället för att lagstadga att huvudmän och rektorer ska åläggas ansvar för att aktivt verka för en allsidig social sammansättning anser Företagarna att de negativa effekterna av boendesegregation kan minskas genom ett obligatoriskt skolval och till detta kopplad adekvat skolinformation.

4.6.2 Förbättra tillgången till och kvaliteten i uppgifter om skolväsendet

Företagarna instämmer i utredningens bedömning. Relevant information om samtliga skolors verksamheter och resultat tillsammans med tidiga informationsinsatser till barn och föräldrar stärker möjligheten för alla att göra upplysta val. Det skulle förbättra skolans möjlighet att verka som en motvikt mot den rådande boendesegregationen.

5.7.1 Ansökan om skolplacering

Företagarna tillstyrker förslaget. Företagarna vill samtidigt poängtera att systemet förutsätter att förslag 4.6.2 – Förbättra tillgången till och kvaliteten i uppgifter om skolväsendet – genomförs för att det aktiva skolvalet också ska ha möjlighet att driva kvalitetsutvecklingen för huvudmännen.

5.7.2 Ett gemensamt skolvalssystem och 5.7.3 Skolverket ska ansvara för skolvalssystemet

Företagarna har ovan avstyrkt förslaget om att Skolverket etableras regionalt (3.12.1) och avstyrker därmed även förslag 5.7.2 och 5.7.3. Företagarna befarar att ett gemensamt skolvalssystem skulle leda till ökad byråkratisering med negativa konsekvenser för huvudmännens förmåga att planera verksamheten.

Företagarna är emellertid positiva till att goda exempel på en frivilligt samordnad planering och mottagning sprids. Likaså skulle en nationell skolvalsperiod som låg före årsskiftet kunna ge tillräckligt god framförhållning för huvudmännen och bidra till förbättringar av det aktiva skolvalet.

5.7.5 Skolbyte sker vid terminsstart som huvudregel

¹ <https://www.foretagarna.se/politik-paverkan/rapporter/smaforetagsbarometern/smaforetagsbarometern-2020/expansionsutsikter-och-tillvaxthinder/>

² <https://www.foretagarna.se/politik-paverkan/fragor-vi-driver/regelborda/>

Företagarna avstyrker förslaget. Utredningen konstaterar att barnets bästa enligt skollagen ska vara utgångspunkt för all utbildning och annan verksamhet inom skolväsendet (s. 73). Mot bakgrund av det menar Företagarna att det inte kan vara rimligt att byte av skola, om inte särskilda skäl föreligger, ska kunna ske endast i samband med terminsstart. Ett rimligt antagande bör istället vara att eleverna och deras vårdnadshavare gjort en egen väl avvägd bedömning om att skolbyte är aktuellt och när i tiden det bör ske.

6.5.1 Principer för placering och urvalsgrunder för skolor med kommunal huvudman och 6.5.2 Principer för mottagande och urvalsgrunder för skolor med enskild huvudman

Företagarna tillstyrker förslagen som ger möjlighet till syskonförtur, geografiskt baserat urval och verksamhetsmässigt samband som urvalsgrunder och bedömer att dessa bidrar till ökad förutsägbarhet för elever och föräldrar. Företagarna avstyrker dock att sambandet med förskolan tas bort då många huvudmäns förskole- och skolverksamheter är integrerade såväl pedagogiskt som organisatoriskt och ger en förutsägbarhet för vårdnadshavare och elever.

Enligt de skäl som anförs under punkt 4.6.1 avstyrker Företagarna att kvot tillämpas som urvalsgrund. Företagarna avstyrker även att kötid tas bort som urvalsgrund. Borttagande av kötid som urvalsgrund riskerar väsentligen försvåra för enskilda huvudmän att planera och expandera sin verksamhet. Att lägga förslag som försämrar möjligheten för enskilda huvudmän med väl fungerande skolor att expandera verksamheten går i rakt motsatt riktning mot utredningens uppdrag om att lämna förslag som leder till en ökad likvärdighet.

Som anförts ovan är Företagarna positiva till att föräldrar och elever ska göra ett aktivt och välinformerat skolval. Företagarna föreslår, istället för att urvalsgrunden kötid tas bort, att möjligheten att införa en regel som gör det möjligt för enskilda skolor att öppna upp en kö först vid ett förutbestämt datum, exempelvis från och med det år då barnet fyller tre år, utreds. Det skulle förlänga tidshorisonten för föräldrar att göra upplysta val för sina barn och samtidigt ge de fristående skolorna en längre planeringshorisont för att kunna dimensionera utbildning och tillhörande resurser.

9.2.2 Slå samman flera av de riktade statsbidragen till ett sektorsbidrag och tillför ytterligare resurser

Företagarna tillstyrker förslaget om en höjning och sammanslagning av sektorsbidragen. Besked om treåriga sektorsbidrag ger en bättre planeringshorisont och sammanslagningen av bidragen en minskad administrativa börda för huvudmännen. Företagarna noterar samtidigt att kravet på årliga handlingsplaner som ska följas upp av Skolverket riskerar att göra systemet stelbent och administrativt betungande. Det ger respektive huvudman sämre förutsättningar att med lokala behov som bas utveckla kvaliteten och resultaten för verksamheten.

9.2.3 Förändra beräkningen av grundbeloppet

Företagarna avstyrker förslaget. Företagarna menar att utredningens analys är bristfällig och riskerar leda till en snedvriden konkurrens mellan fristående och kommunala skolor.³ Företagarnas uppfattning är därmed att utredningens förslag inte bör ligga till grund för lagstiftning.

Företagarna menar att det är uppseendeväckande att det saknas en analys av hur dessa förslag skulle slå mot de enskilda aktörerna och därmed mot skelsektorn som helhet. Företagarna befärrar att utredningens förslag skulle omöjliggöra för ett stort antal, framförallt mindre, friskolor att bedriva sin verksamhet. Det skulle därtill på ett mycket olyckligt sätt omöjliggöra expansion av välfungerande fristående skolor, eftersom överskott är en förutsättning för möjligheten att expandera. Konsekvensen skulle bli att valmöjligheterna för eleverna blir färre och därmed skulle skolans möjlighet att verka som en utjämnande aktör i en situation av stor boendesegregation försämrats.

9.2.4 Skolpengen följer i vissa fall eleven med viss fördröjning

³ Se Heller Sahlgren, G. (2020) för en empirisk granskning av utredningens analyser och slutsatser av utredningens förslag om förändrad beräkning av grundbeloppet.

https://www.svensktnaringsliv.se/bilder_och_dokument/gmkraj_reviderad-rapport-friskolorna-och-skolkostnadernapdf_1154081.html/Reviderad+rapport+Friskolorna+och+skolkostnaderna.pdf

Företagarna avstyrker förslaget. Fördröjd överföring av skolpengen riskerar att särskilt hårt drabba mindre fristående aktörer som ofta har små ekonomiska marginaler. Därtill riskerar förslaget att särskilt slå mot elever med stort stödbehov, vilket torde gå stick i stäv med utredningens intention.

2020-11-30

Anna Jansson Libietis
Expert utbildningsfrågor
Företagarna

Fredrik Östbom
Samhällspolitisk chef
Företagarna